

ESKİŞEHİR TİYATRO TARİHİ İLE İLGİLİ BİR YAŞAM ÖYKÜSÜ

Zeki GÜLER

Sanat olgusunun ,toplumsal-kültürel yaşamın ayrılmaz bir parçası olduğu ve insanın yeryüzünde varoluşu ile birlikte düşünülmesi gerektiği ortadadır. Bu saptama göstermektedirki, sanat eylemi, insanın dünyada bulunuşu ile ilgili bir çalışmadır. İnsanın binlerce yıldır süren doğa ile savaşında, yaşam için yapılan her eyleme koşut bir nitelik taşıyan sanat eylemi, insan yeteneğinin gelişmesiyle daha da incelik taşıyan bir karaktere bürünmüş, iyiye güzele ve estetik olana doğru yönelmiştir. Bu yöneliş ilgilenilen sanat dalının niteliği gereği, kimi zaman bireysel kimi zaman da topluca yaşayan insanların, topluca katılımı biçiminde olmuştur.

Tiyatro sanatı toplumsal tavrı ve toplum ögesi en ağır basan sanat dallarının başında gelir. Tiyatro sanatının bu toplumsal tavrı, insanın insanla ve insanın doğa ile etkileşiminden doğmuştur. Öyleki söz konusu etkileşimin yoğunluğu tiyatro sanatına, toplumların kültürel gelişmesini körükleyen güç kaynağı görevini yüklemiştir. Dolayısıyla tiyatro sanatı, çok kısa sürede kitlelerce kabul edilmiş yöresel, ulusal ve evrensel bir kimliğe bürünmüştür.

Günümüzde de etkileşim daha doğrusu iletişim yoğunluklu bir sanat dalı olan tiyatronun, örgütlenmiş bir sanat dalı olmasını kaçınılmaz kılmıştır.

Tarihsel süzgeç içinde, bir yörenin veya ulusun tiyatro yaşamını izlemeye, söz konusu örgütlerin önemi büyüktür. Özellikle Türk

Tiyatrosunu incelerken, Darülbeydi (Sonradan İstanbul Şehir Tiyatroları) Devlet Konservatuarı, Devlet Tiyatroları gibi kurumların önemi ortaya çıkar. Ancak bu kurumların Ankara ve İstanbul merkezli olmaları, Türk Tiyatrosu kavramını sınırlamakta ve bu iller dışındaki tiyatro hareketlerinin öneminin gözden kaçırılmasına neden olmaktadır.

Halkevlerinde kapanması ile Ankara ve İstanbul illerinin dışındaki iller tiyatro yaşamı açısından kendi yazgılarına bırakılmışlardır.

Ancak bu terkedilmişlik, peşisıra bölge tiyatroları düşüncesinin doğmasına neden olduğundan, yararlı bir oluşuma kaynak olmuştur.

Bu anlamda da Eskişehir ilindeki tiyatro yaşamı özel bir önem taşımaktadır.

ESKİŞEHİR TİYATRO TARİHİNE KISA BİR BAKIŞ

Yukarıda sözü edilen örgütsel sınırlılıklar, Eskişehir ilindeki tiyatro yapma istek ve birikimini körükleyen en önemli etmenlerdir.

Bu bağlamda Eskişehir'deki tiyatro yaşamını incelediğimizde, Halkevlerinde yapılan tiyatro çalışmalarını ile başlayan yöresel tiyatro yaşamı, yukarıda sözü edildiği gibi, Halkevlerinin kapatılmasıyla, tamamen kendi yazgısına bırakılmıştır. Öyleki, bu talihsizlik Eskişehir'de bir yüksek okulun (Yüksek Ticaret ve Ekonomi Okulu daha sonraları İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi) açılmasına dek sürdü ve bu tarihten sonra Eskişehir'deki tiyatro etkinlikleri, zincirleme bir tarihsel süreç içine girdi.

O yıllardan bu yana Eskişehir'de yerleşik anlamda ve yöresel nitelikli tiyatro eylemleri, tarih sırası içinde incelenirse, şu dönemler göze çarpar.

- Halkevleri Tiyatro Çalışmaları
- Akademi Tiyatrosu
- Türk Devrim Ocağı Oda Tiyatrosu
- Eskişehir Belediye Tiyatrosu
- Ar Tiyatrosu
- AKÇE Tiyatrosu

- Eskişehir Deneme Sahnesi
- Anadolu Üniversitesi Tiyatro Çalışmaları
- Eskişehir Çocuk Tiyatrosu Girişimi

Bu zincirleme olarak birbirine bağlı dönemler içinde, Akademi Tiyatrosu ve Türk Devrim Ocağı Oda Tiyatrosu daha sonraki birçok gelişmeye kaynak ve başlangıç olması nedeniyle, ayrı bir önem taşımaktadır. Bu önem, adı geçen tiyatro etkinliklerinin Eskişehir'deki tiyatro yaşamına önce yöresel, bölgesel daha sonraları ulusal bir nitelik kazandırmasında yatar. Türkiye'de uzun uzun tartışılması ,ancak bir türlü uygulanamamış olan bölge tiyatroları düşüncesine, Eskişehir T.D.O Oda Tiyatrosu sınırlı da olsa önderlik etmiş bir kuruluştur.

Oda Tiyatrosunun önderlik ettiği bir diğer önemli nokta da; olanak sağlandığında ,her yerleşim alanındaki tiyatrosever gençlerin neler yapabileceğini ortaya koymasındır. Akademi Tiyatrosu döneminde amatörce yapılan tiyatro çalışmaları, giderek Eskişehir'e malolmuş ve Akademik gençler Eskişehir'in tiyatro gereksinimini gidermek gibi büyük bir savla ortaya çıkmışlardır. Tarihsel süreç içinde görülmektedir ki, bu sav başarılı olmuş ve birkaç yıl sonra ortaya çıkacak olan, yerleşik-profesyonel nitelikli, Eskişehir Belediye Tiyatrosunun temellerini atarak, amatörlikten profesyonelliğe geçişin en güzel örneğini ortaya koymuştur.

Akademi ve Oda Tiyatrolarının ortaya çıkardığı ilginç gerçeklerden biri de; o zamanlar Ankara ve İstanbul illeri ile sınırlı sayılabilecek tiyatro eyleminin, taşra illerinde de ne kadar nitelikli yapılabileceğini ortaya koymasındır. Bu dönemlerde bu illerdeki sanatçı ve eleştirmenler, Eskişehir'deki bu tiyatro yaşamını yakından izlemişler ve giderek doğrudan bu çalışmaların içine katılıp, ilginin ülke düzeyinde yoğunlaşmasına neden olmuşlardır. Dolayısıyla Eskişehir; bir anda Türk Tiyatro adamlarının büyük ilgiyle izlediği bir kent niteliği kazanmıştır. En üst düzeydeki devlet yöneticilerinden, sanat eleştirmenlerine kadar, birçok kişi belirli dönemlerde Eskişehir'e gelerek, sahneye konulan oyunları izlemiş ve ülke düzeyinde bir sanatsal tartışma ortamı yaratılmıştır. Bu bağlamda da Eskişehir'deki tiyatro yaşamı, Eskişehir ilinin tanıtımına ve turizmine büyük katkı sağlamıştır.

Akademi ve Oda Tiyatrolarının Eskişehir'deki en önemli işlevlerinden biri de, yöre halkının kültürel-sanatsal kalkınmasına, bilinç düzeyinin gelişmesine sağladığı sınırsız katkıdır. O dönem-

lerde Eskişehir'de yoğunlaşan Atatürkçülük düşmanı gerici-irticai hareketlere karşı, adı geçen tiyatrolar, önemli bir «Atatürkçü Kültür» savaşımı vererek, yörenin kültürel gelişmesinde gözden uzak tutulmayacak bir katkı sağlamışlardır.

Yukarıda sözü edildiği gibi Akademi ve Oda Tiyatroları dönemlerinde Eskişehir, birçok aydının, eleştirmenin, sanat ve bilim adamlarının, bürokratların uğrak yeri olmuştur.

BİR YOLCULUĞUN TİYATRO YAŞAMI

Böyle bir toplanma günü de, 27 Mart 1962 Dünya Tiyatrolar Gününün Eskişehir'de Oda Tiyatrosunda, kutlanmasıdır. O günün sabahında, Ankara'dan kalkan motorlu tren Eskişehir'e birçok ünlü sanat adamını taşımaktadır. 27 yıl önce bu trende yapılan tiyatro söyleşisi günümüze, o zamanlar Ankara Radyosu spikerlerinden Ridvan Çongur'un arşivindeki ses bantlarından yankılanıyor.

2000'li yıllara yaklaştığımız şu yıllarda, henüz yerleşik bir tiyatroya sahip olamayan Eskişehir'in 1960'lı yıllardaki tiyatro-kültür savaşımını ve ulusal düzeyde Eskişehir'in kültürel düzeyini ortaya koyması açısından aşağıdaki saptamalar ilgi çekicidir.

RİDVAN ÇONGUR : 27 Mart 1962. Dünya Tiyatro günüdür. Dünya Tiyatro gününü Eskişehir'liler Oda Tiyatrosunu halk hizmetine açmakla kutluyorlar. Bugün dolayısıyla Ankara'dan Eskişehir'e gitmekte olan motorluda hem bugünün anılarını banta tespit etmek hem de Dünya Tiyatro günü üzerine motorlu trende bir açık oturum düzenlemeyi düşündük. Şu anda açık oturuma katılacaklar daha doğrusu motorlu trenin yolcuları arasında bu oturuma katılmak isteyenler, Lütfi Ay, Özdemir Nutku, Merih Germen, Aziz Zeytinoğlu, Ozan Sağdıç. Motorlu trende düzenlediğimiz bu açık oturumun kısa açış konuşmasını Lütfi Ay beyin yapmasını rica ettik.

LÜTFİ AY : 2. Dünya harbinden sonra uçakların mesafe mevhumunu ortadan kaldırdığı bir devirde insanların birbirini çok daha yakın tanıması icap ettiği anlaşılmıştır. Bunun içindirki Birleşmiş Milletler camiasında kurulan UNESCO teşkilatı, yani Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür kurumu gene milletlerarası karakterde birçok sanat müesseseleri de kurmuştur. Sanatla ilgili müesseselerde kurmuştur. Bunlardan biride Milletlerarası Tiyatro

Enstitüsüdür. Bu enstitünün bugün yanılmıyorsa 30 dan fazla memlekette şubeleri vardır. Memleketimiz de Milletlerarası Tiyatro Enstitüsüne 5-6 seneden beri katılmış bulunmaktadır. Şimdi bu Milletlerarası Tiyatro Enstitüsü 27 Mart günü bütün dünyada Milletlerarası Tiyatro günü olarak ilan etmiş bunun kutlanması için üye memleketlerde faaliyete geçmiştir. Bizim memleketimizde de bugünü kutlamak için bütün tiyatrolarımız halka parasız temsiller vereceklerdir. Eskişehir'de gençlerin teşebbüsüyle kurulması hazırlanmış olan oda tiyatrosu açılış günü için böyle birgünü seçmiştir. Bu açılışa gitmek üzere bu trende bulunuyoruz. Bu münasebetle bu günün önemi üzerinde birkaç kelimeyle durmak isterim. Atom devrinin insanları, öyle sanıyorum ki her zamandan daha çok hayal aleminin içine dalmak ihtiyacında olan insanlardır. Çünkü maddi dünyada kendilerini mesut edecek durumda değildir. Yahya Kemal'in dediği gibi «insan alemde hayal ettiği nispette yaşar» düşüncesi, bugün birçok dünya insanların paylaştığı bir fikir olmuştur. Hayal gücünün insanları birleştiren, ruhları zenginleştiren hepimizin bildiği bir şeydir. Tiyatronunsa bu hayal gücünü, bu hayal dünyasını en iyi besleyecek bir sanat şubesi olduğunu gene hepimiz biliriz. Hayal etmek bir bakımdan kalple düşünmektir. İnsanın kafa ile düşünme düşünme bulduğu şeylerin kendini mesut etmiş olması bugün zannediyorumki biraz kalbiyle düşünmek zorunda bırakıyor. Bu ihtiyaç her millette aynı şekilde kendini gösteriyorsa o milletler birbirlerine yaklaşıyor demektir. Tiyatro bunu en iyi şekilde temin edecek bir vasıta. Bütün dünya seyircisinin aynı eserde duydukları hislerin başka başka türlü olmadıklarını hepimiz türlü vesilelerle müşahade etmişizdir. Binalencyh iş gene saire düşüyor kanaatindeyim. Bütün insanların paylaşacağı bir rüya alemine insanları götürmek, tiyatro şairinin eserini ortaya koyacaktır. Ve bütün dünya insanları bunu paylaşacaklardır, paylaşmaya çalışacaklardır. Bu bakımdan tiyatronun zamanımızda aldığı geniş önemi geniş yayılma hadisesini. Dünya Tiyatro günü geniş bir huzurla ortaya koymuş oluyor kaatindeyim. Bunun tutacağını bütün dünyada kutlanacağını ve önümüzdeki yıllarda güzel sonuçlar vereceğini umuyorum. Gönül istiyorki böyle birgünün kutlanması, her milletin kendi insiyatifine bırakılmasın, mesela benim temenim, ileride bütün dünyada kutlanacak olan bugünün seçilecek muayyen eserlerin bütün dünya memleketlerinde oynanması suretiyle olması olacaktır. Eğer bunlar seçkin bir heyet tarafından iyi seçilmiş eserler olursa bunların aynı zamanda aynı günde bütün dün-

yanın her tarafından oynanması daha bir başka mana iktisap edecektir ve şairleri bütün dünyaya hitap etmek için eser yazmaya sevk edecektir.

RİDVAN ÇONGUR : Teşekkür ederiz Lütfi abi. İzin verirseniz şimdi ikinci konuşmayı, Özdemir Nutku Dünya Tiyatro gününde Türk Tiyatrosunun bugünkü durumunu üzerinde yapsın.

ÖZDEMİR NUTKU : Dünya Tiyatro Gününün kutlandığı şu özel gün için Jean Cocteau şöyle diyor. «Dünya Tiyatro günleri yoluyla bütün uluslar karşılıklı zenginliklerinin bilincine varacak, büyük ölçüde bir barış hamlesi içinde kaynaşacaklardır». Çok güzel söylenmiş bir söz ama ulusların birbirlerinin zenginliklerinin bilincine varmadan önce kendi zenginliklerinin bilincine varması gerekir. Biz acaba kendi zenginliklerimizin bilincine csashlı olarak varmış mıyız? Bu uzun bir tartışma konusu olabilir. Ama ben şunu söyleyeceğim. Henüz varmadık. Belki varmak üzereyiz. Türk Tiyatrosu özellikle Atatürk Devrimlerinden sonra büyük bir hamle yapmış dev adımlarla ilerlemiş ve dışardaki tiyatro seviyesine çıkma çabasına girmiştir. Bunu önce Darulbedayi daha sonra Şekir Tiyatrosu ve sonrada Devlet Tiyatrosu yoluyla yapmaya çalışmıştır. Bugün Devlet Tiyatrosu gibi bir kurum Türk Tiyatrosunun gelişmekte olduğunu belli etmektedir. Ancak bu gelişme içinde de Türk Tiyatrosu için tehlikeler hala mevcuttur. Bu tehlikelerden biri oldum bittim meselesidir. Devlet Tiyatrosu kuruldu diye birkaç iyi aktörümüz hatta dünya çapında aktörümüz yetişti diye rahatça koltuğa gömülüp biz iyi tiyatro yapıyoruz demek büyük tehlikeler doğurabilir ve bu tehlikede mevcuttur dediğim gibi. 1768 yıllarında ünlü Alman yazarı ve tenkitçisi Lessing şöyle demişti. «Bizde oyuncu var oyun sanatı yok». Ben bu kadar ileri gitmeyeceğim. Çünkü 20. yüzyıldayız hatta 20. yüzyılın yarısını da geçmiş durumdayız. Bizde oyuncu var oyun sanatı da var ama yeterli değil. Oyun sanatı konusunda bunca tiyatronun oyuncularını hepsi birden girmiyorlar. Ancak birkaç büyük aktör giriyor bu oyun sanatı meselesine. Şunu demek istiyorum şu anda bilhassa Ankara seyircisi ve İstanbul seyircisi, bilgi, kültür, görgü anlayış yönünden sanatçıları, tiyatro sanatçılarını geçmek üzeredir. Bunu birçok temsillerden sonra birçok tartışmalarda bizzat gözlemiş durumdayım. Bundan on yıl önce sanatçılar seyircilerden çok daha öndeydi. Ve onun için rahatça bir şeyler yapıyorlar ve ondan sonra yaptıklarından emin olarak hiçbir rahatsızlık duymuyorlardı. 10 yıl geçti bugün seyirci

kalitesinde ve seviyesinde bir yükselme oldu ama birtakım sanatçılarımız hala seyircileri eski seyirci zannedip gene rahatça koltuklarına gömülmektedirler. Bunun için de yavaş yavaş kof şöhretler değerli sanılmış birtakım kimseler gün ışığına çıkmaktadır. Tiyatro sanatımızın ilerlemesi için ve batıdaki örneklerinin seviyesine çıkabilmesi için yapılacak şeyler çok ama ilk elde en önemli olanları dediğim gibi oyuncu yetiştirme meselesi daha kaliteli, daha disiplinli, daha kontrollü, daha bilinçli oyuncu yetiştirme meselesi. İkincisi bu oyuncuların disipline, kaliteye, bilince götürecektir tiyatro sahneye koyucularının yetişmesi yani rejisörlerinin yetişmesi. Bizde tiyatro rejisörü yetiştirecek bir kurum olarak konservatuarlar gözükmekteyse de bu kurum hala bu rejisörlük bölümünü tam olarak çalıştırmamaktadır. Buna türlü maddi ve manevi imkansızlıklar girmektedir. Bunu biliyorum. Ancak tehlike çanları çaldığından oyuncularımız gerilemekte olduğunu gördüğümüzden rejisörlük meselesinin bir an önce halledilmesi gerekiyor. Bence rejisör üç yönden önem taşır. Birincisi tiyatro seyircisini yönetip kontrol eder, ona yolu gösterir. İkincisi aktörü disipline sokar, aktöre ışık tutar ve onun nerede durduğunu belirtir. Üçüncüsünde rejisör oyun yazarları yetişmesinde büyük imkanlar sağlar. Onun için bugün en önemli yapılacak iş üstün kalitede üstün kültürde rejisörler yetiştirmektir. Birde dileğim oyun yazarlarımız artık sadece kendi seslerini değil dünya yüzündeki sesleri dinlemesidir. Ancak bütün bu çabaları yaparken şunu da söylemek istiyorumki bugünkü Türk Tiyatrosunun dünya üzerindeki durumu çok kötü değildir. Ama iyide değildir.

RİDVAN ÇONGUR : Çok teşekkürler Özdemir Nutku Bey. Şimdi sayın dinleyiciler Tiyatro gününde tiyatronun uluslararası önemi üzerine yine Lütfi Ay'dan bir konuşma rica ettik.

LÜTFİ AY : Tiyatronun uluslararası önemi üzerinde böyle bir günde durmakta layda olmakla beraber bunun her geçen gün dinleyicilerimiz ve seyircilerimiz için bir mecul olmaktan çıktığı kanaatindeyim. Önce eser meselesini ele alırsak bunun böyle olduğunu görürüz. Bugün dünyada hiçbir tiyatro tasavvur edilemezki yalnız kendi tiyatro yazarlarıyla iktifa edebilsin. Medeni milletlerin tiyatro repertuarlarına bir göz atarsak bunun böyle olmadığını derhal görürüz. Bugün batıda hiçbir tiyatro tasavvur edilemezki repertuarını yalnız kendi eserleriyle kendi yazarlarının tesisleriyle öldürabilsin. Hemen her memleketin tiyatro repertuarında başka

memleketlerin birçok eserlerinin yer almakta olduğunu görürüz. Bu zamanımızın tiyatro yazarını şuna sevk etmektedir. Yalnız kendi memleketine kendi seyircisine değil aynı zamanda dünya seyircisine başka milletlerinde seyircilerine hitap etmek mecburiyetinde olduğunu, bu kanaatimde şu sebepten ileri gelmektedir. Gene mesafe mevzuna döneceğim. Dünyada mesafelerin kalkmış olması milletler arasındaki iktisadi siyasi, içtimai bağların sıklaşması ve daha başka amiller bugün milletleri her zamankinden daha çok birbirlerine yaklaştırmaktadır. Ayrıca dünya insanlarını meşgul eden meselelerin tümü hemen hemen aynı meseleler olmaktadır. Bugün medeni alemde bütün bir seyirci topluluğu tasavvur edilemezki başka bir memleketin seyirci topluluğunu ilgilendiren meselelerle meşgul olmasın. Aynı derdleri çekmesin, aynı endişeleri duymasın, aynı hayalleri kurmasın. Bunlar dünya seyircisini birbirine yaklaştırmakta ve tiyatro için eser yazarları da dünya seyircisine hitap etmek mecburiyetinde bırakmaktadır. Onun için bu münasebetle bizim tiyatro yazarlarımızda uluklarını daha geniş ölçüde tutmalarında, eserlerini başka seyirci topluluklarında seyredebileceklerini, seyredebileceklerini düşünerek daha üniversal olmaya gayret etmelerinde büyük faydalar görürüm. Bunun bazı misallerini görmüşüzdür. Devlet Tiyatrosunun turnelerinde yabancı memleketlerde oynadığımız eserler geniş bir uyandırmıştır. Bu eserler yalnız sanatçılarımızı, yalnız dekorcularımızı, yalnız sahneye koyucularımızı tanıtmakla kalmamış Türk yazarlarımızda başka milletlerin seyircilerine tanıtmıştır. Ve bu eserler o seyirciler üzerinde başarılı eserler olduğu için müspet yankılar uyandırmıştır. Tiyatronun üniversalitesi üzerinde daha birçok şeyler söylenebilir. Bu lüzum bugün dünya tiyatro gününü tespit etmiş ve bütün dünyada kutlanmasına ön ayak olmuş olan milletlerarası Tiyatro Enstitüsü tarafından da benimsenmiştir. Onun içindir ki Paris'te senelerden beri devam etmekte olan Milletler Tiyatrosunun kuruluşuna Milletlerarası Tiyatro Enstitüsü geniş ölçüde yardımcı olmuştur ve olmaktadır. Bu tiyatro önceleri bir fantezi gibi telakki edilmiş ama yıldan yıla seyircisi arttığı, çektiği alaka arttığı gibi topladığı milletler tiyatrolarında çoğalmıştır. Yani bugün Paris'teki Milletler Tiyatrosu bütün bir mevsimi kaplayan sezonu içinde 30-35 milletin tiyatrosunu kendine çekmeye ve Paris'te Milletlerarası bir seyirci topluluğunu tanıtmaya muvaffak olmuştur. Bu büyük bir başarıdır. Paris'teki Milletler Tiyatrosuna iştirak eden tiyatrolar arasında Fildişi Sahillerinden, Güney Amerika'dan, Doğu Avrupa'dan, Şimal

memleketlerinden, Arap memleketlerine kadar uzak şark memleketlerine kadar, Pakistan'a, Hindistan'a kadar birçok milletlerin tiyatrolarını görmek mümkün oluyor. Bu suretle dilleri ve tiyatroları henüz uluslararası bir yayılma ve gelişme imkanı bulamamış olan milletlerde tiyatro alanındaki çalışmalarını, çabalarını elde ettikleri neticeleri Paris gibi uluslararası bir sanat merkezinde milletlerarası bir seyirci topluluğu önünde ve yine milletlerarası bir tenkidin gözü önünde gösterebilmektedirler. Bunda temin edilecek faydalar elbette büyüktür. Bir kere zamanımızda batı merkezlerinden uzak kalmış memleketleri sanat yolundan daha iyi tanıtacak bir yol olduğuna kani değilim. Bunun Devlet Tiyatromuzun Paris turnesi sırasında, Atina turnesi sırasında bizzat müşahade etmek fırsatını bulduğum için söylüyorum. Paris gazeteleri Türkiye ile ilgili haberleri dördüncü, beşinci sayfalarına koyarken tiyatromuzun Paris'e gelmesi orada oynadığı temsiller dolayısıyla ilk sayfalarda Türk Tiyatrosu hakkında yazılar yer almıştır. Atina gazeteleri baş makaleler yazmışlardır. Bu birazda onların hayretinden ileri gelmiştir. Çünkü çok yakın dost ve komşu iki memleket olduğumuz halde tiyatro sanatımız hakkında kafi derecede fikirleri yoktu. Biihassa kendilerinin milli sahaları addettikleri antik dram sanatında, temsili sanatında, bizim üstün bir kabiliyete sahip olduğumuzu bilmiyorlardı. Bunu görmek onları memnun etmiş, aynı zamanda hayranlıklarına yol açmıştır. Görülüyorki herşeyin uluslararası karakter aldığı iktisadi bağların, siyasi bağların, içtimai bağların günden güne sıklaştığı bir devirde tiyatro bu bağları pekiştirecek, kuvvetlendirecek memleketler arasında dostluk havasını yaratacak ve dolayısıyla barışa hizmet edecek bir sanat şubesi olarak büyük bir ehemmiyet kazanmaktadır. Memleketimizin tiyatrosu hakkında arkadaşımızın söylediği sözler, tiyatromuzun seviyesi bakımından ileri bir seviyede olduğunu göstermektedir. Yani batı tiyatrosundan çok geri bir durumda olmadığımızı göstermektedir. Binaaleneyh bundan faydalanarak sesimizi ve imkanlarımızı başka memleketlere duyurmak konusunda tiyatromuzdan büyük faydalar edinebileceğimiz kanaatindeyim.

RIDVAN ÇONGUR : Sayın dinleyiciler Lütfi Ay Dünya Tiyatrolar Gününde tiyatronun uluslararası önemini belirtti. Şimdi açığoturuma katılan Merih Germen tiyatronun Türkiye için önemini belirtecek.

MERİH GERMEN : Türk Tiyatrosu kurulduğunda sanırımki seyirciye söz etme yönü bir yana, üstüne önemli iki görev almıştır.

Bunlardan biri eğitici, diğeri yetiştirici. Bugüne kadar görevini tam hakkıyla başarmış olan bir topluluk olarak Türk Tiyatrosunu bu başarısından övgülememek elde değildir. Evet Tanzimattan bu yana, ilk Türk Tiyatrosu yazarlarına bir göz atarsak, dışardan yapılan çeviriler ve adaptasyonlar, sahnelerimizde Türk seyircisine sunuluyordu. Ancak gerçek Türk Tiyatrosunun kurulmasından sonradırki, gerçek Türk yazarları, gerçek Türk oyunlarını sahnelerimize koymuşlar öbür yandan da sahneye koyucular, dekoratörler, sanatçılar bunun yanı sıra başabaş bir değerle Türk Tiyatrosunun gelişimine ve bugünkü seviyesine ulaşmasına yardımcı olmuşlardır. Çağımızda Sartre şöyle bir söz söylemiştir. «Kafka olmasaydı birçok aydınlar olmazdı». Ben aynı sözü Türk Tiyatrosu için söyleyeceğim. Türk Tiyatrosu olmasaydı bu sayıda aydınlarımız olmazdı diyeceğim. Türk Tiyatrosunun gerçek değerini diğer konuşan arkadaşlarımızın belirttiği gibi ben sunlardan söz etmek istiyorum. İonescu, Gergedan piyesinin ilk telif hakkının alınması dolayısıyla Türklerle bu yoldaki müracatlarını hayretle karşılamış, herkesten önce bu oyunun telif hakkı alınmış ve bizde oynanmıştır. Tiyatronun bizdeki önemli yönlerinden biride, eğitici yönü demiştim. Evet, bugünün bunalım içindeki seyirci tiyatroya gittiği zaman iki şey karşısında kalıyor ya da bunalımını gidermek ya da bu bunalımının bilincine erişmek için Türk Tiyatrosunun da repertuarına almış olduğu eserler hemen hemen bu iki gayenin yürütülmesi ve bu iki gayenin belirtilmesine amil olmuş olan eserlerdir. Bugün şu anda Türkiyemizde bir tiyatronun daha açılışına gidiyorum. Diğer tiyatrolar yanında, Türk Tiyatrosu içinde başarılı olmasını candan dilerim.

RİDVAN ÇONGUR : Çok teşekkürler. Sevgili dinleyiciler, Eskişehir’li tiyatrosever gençler, Eskişehir’de Oda Tiyatrosunun açılışını 27 Mart 1962 Dünya Tiyatrolar günü gibi mutlu bir güne tesadüf ettirdiler. Şimdi mikrofonumuzda Aziz Zeytinoğlu var. Aziz Bey, bize Eskişehir’de açılan tiyatro ile tiyatronun Eskişehir için ve bir milletvekili olarak da bütün Türkiye için önemini belirtecek.

AZİZ ZEYTİNOĞLU : Eskişehir’de Devlet Tiyatro sanatçıları tarafından açılacak olan Oda Tiyatrosu, bütün Eskişehir’liler ve Eskişehir’li gençler tarafından şükranla karşılandığını arz ederim. Eskişehir’liler bu açılış gününde bütün Devlet Tiyatrosu idareci ve sanatçılarımızı her zaman hürmet ve sevgi ile hatırlayacaklardır. Eskişehir’li gençlerimize bu sanat üzerinde çalışarak Eskişehir’li-

lerin bu sahadaki sanatseverliliğini ve kabiliyetlerini göstereceklerdir. Ayrıca Eskişehir'de gerek vilayetimiz gerekse halkımız tarafından bir tiyatro binasının bir an evvel yapılması için çalışacaklarına şüphe etmiyoruz. Bu mutlu günde bilhassa bu açılışın Eskişehir gerekse bütün Türkiye için hayırlı olmasını temenni ederim Şahsende bu kıymetli sanatçılarımızı hürmet ve sevgi ile selamlarım.

RIDVAN ÇONGUR : Çok teşekkür ederiz. Aziz Zeytinoğlu Bey. Sayın dinleyiciler şu anda bizim açıkoturumu fotoğrafla tespit eden Ozan Sağdıç'ı yakaladık. Siz alıştınız zaten fotoğrafla tespit edip kaçıp gitmeye, fakat seyirci olarak konuşabilirsiniz rahatlıkla, buyrun.

OZAN SAĞDIÇ : Tiyatronun sürekli fakat kötü bir seyircisiyim. Kötü seyirciliğim şuradan geliyor. Tiyatroyu tam olarak seyredemiyorum, kendimi konuya kaptıramıyorum. Daha ziyade tiyatronun nasıl yazıldığını, nasıl sahneye konulduğunu, oyuncuların nasıl oynadığını inceden inceye bir eleştirici gibi incelediğimden tiyatronun şiirine varamıyorum.

RIDVAN ÇONGUR : Biz kötü bir seyirciye çattık desenize.

OZAN SAĞDIÇ : Evet öyle oldu.

RIDVAN ÇONGUR : Peki siz işiniz icabı Ankara ve İstanbul Tiyatrolarını sık sık görebilme imkanına sahipsiniz. Bu tiyatro gününde Ankara, İstanbul arasında bir karşılaştırma yapabiliرمىsınız.

OZAN SAĞDIÇ : İşte Zülfü yare dokunacak bir sual şimdi bu.

RIDVAN ÇONGUR : Yok o kadar değil. Biz çok teşekkür ederiz. Sevgili dinleyiciler, Tiyatro üzerine motorlu trenin restaurantında yaptığımız açık oturumu kapatmak zorundayız. Çünkü saat 12'ye yaklaştı. Biz hem Eskişehir'de ineceğiz hem de yemek yieceklere mani olmamak istedik. Hoşçakalın.

SONUÇ

Yukarıda belirlendiği gibi Eskişehir ili, 1960'lı yıllarda Türkiye'nin en önemli tiyatro merkezlerinden birisi olmuştur.

1962 yılında Ankara-Eskişehir motorlu treninin restaurantında yapılan bu söyleşi, bugün dahi güncelliğini korumaktadır.

Özetlersek;

— Tiyatronun insanın insanı tanınmasında en önemli sanat dalı olduğu,

— Dünyanın her yerinde kutlanan Dünya Tiyatrolar gününün önemi ve UNESCO'ya bağlı Uluslararası Tiyatro Enstitüsünün tiyatro sanatının gelişmesindeki etkin rolü,

— Günümüzün hızlı teknolojik gelişmesine koşut olarak insanın düşgücünün öneminin arttığı,

— Tiyatronun insanın ve ulusların kendilerini ve diğer ulusların kültürel zenginliklerini tanımadaki rolü,

— Devlet Tiyatrolarının durumu ve sanatçılarının nitelikleri,

— Seyircilerin nitelikleri,

— Tiyatroda yönetmenin önemi,

— Oyun yazarlarının, oyunlarında evrenselliği yakalama gerekliliği,

— Uluslararası tiyatro alışverişinin önemi,

— Tiyatronun eğitici ve yetiştirici işlevleri,

— Eskişehir'de açılan Oda Tiyatrosunun Türk Tiyatrosuna katkısı,

— Eskişehir'de bir tiyatro binasının gerekliliği.

Yıllar önce yapılan bu söyleşi, bugün yeniden değerlendirildiğinde, tüm Eskişehir'li aydınların, bürokratların, tiyatroseverlerin bir özeleştirisi yapması kaçınılmaz bir durumdur. Bu özeleştirisinin odak noktası da Eskişehir ilindeki tiyatro yaşamının dünü ve bugünü oluşturmaktadır.

Eskişehir ili, bugün bir kaç yerel amatör çalışma dışında, tamamen dışarıdan gelecek tiyatro gruplarının bağımlılığı altındadır.

1960'lı yıllarda gerek nüfus gerek ekonomik ve kültürel yapılarıyla Türkiye'nin en büyük 5-6 ili arasında olan Eskişehir ili, bugün en büyük 30 il arasına girmekte zorluk çekmektedir.

Acaba her alandaki geri kalmışlık-çağa ayak uyduramama talihsizliğine uğramada, tiyatrosuz bir il olmanın rolü yok mudur?